IMRE KERTÉSZ

někdo jiný

kronika proměny

KNIHA ZLÍN

FLEET

Imre Kertész

Někdo jiný

Kronika proměny

IMRE KERTÉSZ

někdo jiný

kronika proměny

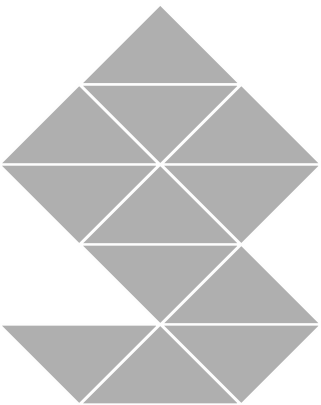

KNIHA ZLÍN

The translation of this work was supported by the Petőfi Literary Museum and the Hungarian Books & Translations Office, Budapest 2013.

Copyright © 1997 by Imre Kertész
Published by permission of Rowohlt Berlin Verlag GmbH, Berlin
Translation © Adéla Gálová, 2013

ISBN 978-80-87497-06-7
ISBN 978-80-7473-101-3 (PDF)

„…vždyť přece zobrazuji sám sebe.“

Montaigne

„…a ačkoli nikdy neexistuji, prchavě a beztvarý bloudím sny někoho, kdo mě nemohl nikdy zformovat.“

Pessoa

„‚Já‘; fikce, na níž se můžeme podílet maximálně spoluautorstvím.“

I. K.

„Já je někdo jiný.“

Rimbaud

Tisíc devět set devadesát jedna, podzim na chladném břehu Dunaje, blízký soumrak zalil paláce pešťského nábřeží ošoupané prolhaným chvastounstvím trpkou barvou zeleného jablka.

Vše, co je ve mně, spí hlubokým, nehybným spánkem. Přemílám své city a myšlenky jako náklad vlažného dehtu.

Proč se cítím tak ztracen? Zřejmě proto, že ztracen jsem.

Všechno je klam (skrze mě, mým prostřednictvím: to moje existence všechno falšuje).

Vzbuzuje-li prázdnota (má vnitřní prázdnota) pocit viny, dovoluje to snad i dovodit její příčinu. Stvoření předcházela úzkost: *horror vacui* je *etickou skutkovou podstatou*.

Včera ve veřejné přednáškové hale – na mimořádně hloupé takzvané konferenci s mimořádně hloupým názvem „Hungarian-jewish coexistence" – se ke mně hrnul jistý postarší gentleman s beztvarým, kašovitým obličejem, s vlasy, řídnoucími v soustředěných chomáčích, jako tomu bývá na vysezených místech některých plyšových kanapí: ani jediný jeho rys mi nebyl povědomý. K mému překvapení mě náhle objal, načež se mi představil: přítel, jehož jsem pětatřicet let neviděl. Žije v cizině. Slyšel o mně, čte mé knihy. Nechápe, jak říká, mou „proměnu". *Tenkrát* prý si na mně ničeho zvláštního nevšiml, nevykazoval jsem takříkajíc žádné známky „vyšších schopností". Trochu jsem se omlouval za ten nenadálý vývoj událostí, ale ve skutečnosti mě

jeho slova rozrušila. Vždycky – a platí to dodnes – jsem měl sklon považovat se za „Jedermanna“, který v jistém ohledu nikdy neváhal vynaložit zvláštní námahu, zejména jde-li to, zachovat si nezkalený pohled. Jaképak já mám „vyšší schopnosti“? Nešel jsem za jedinou inspirací téhle země: za neúnavným vábením sirén pobízejících k duševní, duchovní, potažmo fyzické sebevraždě, což svědčí o jakési vitalitě. Hodnotit však toto minimum jako vítězství, to by svědčilo o značné neopatrnosti, ba co víc, o naprosté absenci prozíravosti. Jakou změnu přinesla ona „proměna“? Nejsem už ničemu vydán všanc? Byl jsem spasen před sebou samým? Ne, nepřihodilo se nic víc, než že mi byla vrácena moje conditio minima, má osobní svoboda – dveře cely, v níž jsem byl čtyřicet let uvězněn, se – sice se skřípěním, ale přesto – otevřely a není vyloučené, že už jenom to stačí, abych byl zmaten. Nelze prožívat svobodu v místech, kde jsme prožili otroctví. Chtělo by to někam odjet, hodně daleko odtud. Neudělám to.

Tedy bych se měl znovuzrodit, přerodit já sám – no ale v koho a v co, prosím vás?

Prší. U stolu v restauraci vysvětluje nějaký muž cosi ženě – cosi nevysvětlitelného. Rád by jednou provždy skoncoval s dalšími pokusy o štěstí, jež věčně váznou na mrtvém bodě. Omrzelo se mu pronásledovat rozkoš slepými uličkami příslibů. Kdepak jiná žena, to tak, chraň bůh! Svoboda. Vynořit se na povrch z kalného víru nekonečného sledu poměrů, kolotajícího už léta letoucí. Už ho nebaví, že je nakonec v každém vztahu nucen rozpoznat vlastní nedostatečnost. Myslí mu probleskne obraz krátkého, intenzivního, tvůrčího života. Věrnost, mrzuté plnění povinností, sytící plameny permanentní deprese. Je to oheň studený jako led, ale plane v něm velké zadostiučinění. *„Was wussten sie, wer*

er war“ – nikdo o něm neví, kdo je, a on si přeje, aby ho s tímto jeho tajemstvím nechali o samotě. Tvář té ženy, jak mu naslouchá. Teď by se měla zvednout a s pyšnými rameny a jen stěží zadržovanými vzlyky se vzdálit. Nezvedne se. Tak tedy vyskočí muž, ještě ženu něžně a rychle políbí na víčka a pospíchá pryč z kavárny. Ne, neudělá to. Mávne na číšníka, platí. Vstanou zároveň. Skrze sklo bičované deštěm je vidět, jak vycházejí na ulici. Muž rozevírá deštník. Několik kroků ujdou takto, bok po boku, pak se žena zavěsí do mužova rámě a po chvilce oboustranné nemotornosti sladí svoje kroky. Ode dveří zavane do místnosti lehounký průvan, jako letmé zachichotání marnosti.

Prší. V televizi činí prohlášení bývalí straničtí předáci. „Věřili“ ve stranu. „Věřili“, že došlo k „omylům“ a „chybám“, ale „věřili“ například, že o nich „Stalin neví“. Atd. Ale není třeba se domnívat, že si tyto fráze nespletli se skutečnými obsahy a svou takzvanou „víru“ s reálnými myšlenkami či pocity. Ponaučení z toho plynoucí: tito lidé vsadili své životy na chybnou rétoriku. A navíc – a to je ještě mnohem závažnější – povýšili tuto chybnou rétoriku na obecně platný konsenzus. Po odchodu ze scény za sebou zanechali mrzáky postižené chybnou rétorikou, kteří teď nutně potřebují bleskovou morální první pomoc, jako by znehodnocená slova chybné rétoriky, podobná rozmáčejícím se cárům papíru, náhle odhalila své morální šrámy. Kam až oko dohlédne, všude klapou morální protézy, ťukají morální berle, drandí si to kolečka morálních invalidních vozíků. Nejde o to, aby zapomněli na určitou éru, jako se zapomíná na zlý sen: tím zlým snem byli přece *oni sami*, chtějí-li žít, museli by zapomenout *sami na sebe.* A dosud vlastně ještě nikdo neprozkoumal, zdali je po dlouhé smrti možné a lákavé znovu žít. Copak už někdo vstal z mrtvých –

ne snad za účelem hlásání zázraku, nýbrž prostě jen proto, aby i nadále žil, byl, v podstatě *pro totéž*, pro co dosud (pro nic), a aniž by zaznamenal prožitek vzkříšení? Lze si představit Lazara v Chaplinově roli?

Fičí sychravý, zhoubný dech tragédií. Země se rozestupuje, nebesa se bortí. Ve zlomku vteřiny se lidé mění, hroutí, stárnou. Dech pekla jim sfoukává z tváře barvu. Ulicemi chodí šedé a bílé postavy, mrtvoly. Metamorfózy apokalypsy. Na Krvavém poli, míjeje sochu Bély Kuna počmáranou židovskými hvězdami, jsem náhle pochopil, že to, co jsem měl v mládí za zbabělost, omezenost, zaslepenost a – de facto – takřka nepochopitelně tragikomický způsob sebevraždy, není vlastně ničím jiným než druhem bezmoci přetavené v důstojnost. Je něco důstojného v tom, že člověk nakonec vyplní vražedný rozkaz a s jakousi chladnokrevností strpí, aby ho ocejchovali a zmasakrovali. V pohodlnosti – v pohodlnosti oběti – je cosi velkolepého. Co se mě týče: dnes už tuším, že vytrvám na svém místě, nanejvýš se bude stupňovat moje znechucení. Dlouhý život má pro nás v záloze čím dál víc překvapení – překvapení, která vyjevujeme sami sobě o sobě.

„Vlastní existenci je třeba akceptovat tak *dalece*, jak to jen jde“: Rilke. Kafka: „Musím být často sám. Vše, co jsem vykonal, je pouze výsledkem samoty.“ Nietzsche: „Patos distance…“

Co je to správný život? Věčné mystérium (pro mě).

Včera večer v posteli jsem si dlouze, s úsilím co chvíli obnovovaným, zkoušel představit vlastní neexistenci. Své subjektivní nic. Takřka jsem cítil, jak vyklouzávám ze svého těla – jenže tam mé dobrodružství končilo. Jakmile opustím pouzdro, ztratí se i obsah; všechno se přeruší. Jsem svázán s vlastním tělem na život a na